

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-4(32)-156-163

УДК 330.1:338.2

JEL Classification: D 81

Тетяна Ткаченко

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)

E-mail: tatvla@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2424-6123>

Scopus Author ID: [57216484536](https://orcid.org/0000-0002-2424-6123)

**УПРАВЛІНСЬКИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ ПАРАДИГМИ**

У статті досліджено засади управління системою економічної безпеки промислових підприємств в умовах дії конкурентної парадигми. Обґрунтовано, що система економічної безпеки підприємства дає можливість розробляти та впроваджувати необхідні стратегії розвитку підприємства, нівелювати вплив внутрішніх та зовнішніх загроз, підтримувати та нарощувати рівень конкурентоспроможності на ринку. Доведено, що управління системою економічної безпеки в умовах конкурентної парадигми виступає частиною управління промисловим підприємством та спрямовується на цілі економічної безпеки, що орієнтується на своєчасне виявлення, запобігання, протидію та убезпечення від внутрішніх та зовнішніх загроз. Управління системою економічної безпеки промислового підприємства спрямовується на сприяння стійкого економічного розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності, формування та нарощення його фінансового, кадрового, інтелектуально-інноваційного, виробничого та інших потенціалів, та одночасно на створення системи захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз розвитку. Управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми передбачає управління, що ґрунтується на таких принципах, як ефективність, доцільність, координація, відповідальність, безперервність, законність, унікальність та адаптивність. Управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми повинно бути спрямовано на вирішення таких завдань, як, по-перше, розроблення чіткої ієрархічності шляхів уникнення можливих загроз та мінімізації впливу їхнього негативного прояву на функціонування промислового підприємства; по-друге, запровадження та підвищення ролі інформаційно-аналітичної діяльності в роботі безпекових служб; по-третє, забезпечення конфіденційності та прозорості інформації щодо діяльності підприємства.

Ключові слова: економічна безпека; система; управління; конкурентна парадигма; розвиток підприємства.

Рис.: 1. Бібл.: 14.

Постановка проблеми. Стійкий розвиток підприємства залежить від ступеня його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує система економічної безпеки. Система економічної безпеки підприємства дає можливість передбачити, вчасно та адекватно відреагувати на загрози. Сучасні тенденції економічного розвитку, що супроводжуються воєнними діями на території України внаслідок вторгнення Російської Федерації, вказують на необхідність приділяти ще більше уваги системі економічної безпеки підприємства, що зумовлює актуальність дослідження в цій площині. Система економічної безпеки підприємства дає можливість розробляти та впроваджувати необхідні стратегії розвитку підприємства, нівелювати

вплив внутрішніх та зовнішніх загроз, підтримувати та нарощувати рівень конкурентоспроможності на ринку. Це зумовлює удосконалення засад управління системою економічної безпеки на промислових підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему економічної безпеки промислових підприємств активно розглядали такі науковці, як: О. В. Ареф'єва [1], О. І. Барановський, М. А. Бендиков, В. В. Бобиль [2], З. С. Варналій, Т. Г. Васильців [4], З. С. Варналій, О. І. Вівчар, О. М. Вовк [5], В. В. Горшкова, Г. А. Іващенко, О. В. Ілляшенко, А. М. Ковальчук, Г. В. Козаченко, І. Ф. Корієнко, О. М. Ляшенко, І. П. Мігус, М. І. Небова, Є. І. Овчаренко, І. П. Отенко, В. М. Пономарьов, О. А. Сороківська, С. О. Тульчинська [10], В. Ю. Худолей, С. М. Шкарлет [14] та інші.

Метою статті є обґрунтування засад управління системою економічної безпеки промислових підприємств в умовах дії конкурентної парадигми.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковому доробку в цій темі, необхідно зазначити, що управлінню системою економічної безпеки в умовах конкурентної парадигми приділено недостатньо уваги та вимагатиме подальших досліджень з метою їх практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. М. І. Небова та Ю. В. Міронова під системою економічної безпеки підприємства розуміють певний структурний комплекс, що містить стратегічні та тактичні заходи, спрямовані на забезпечення підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та можливості формування неповторних здатностей протистояти загрозам у майбутньому [8, с. 25].

Інші науковці систему економічної безпеки підприємства розглядають, як: по-перше, сукупність елементів, що включає об'єкти, суб'єкти та взаємодії між ними; по-друге, сукупність функціональних складових економічної системи (фінансових, ресурсних, технологічних, виробничих, трудових, силових, інформаційних, інноваційно-інвестиційних); по-третє, сукупність підрозділів підприємства, що здійснюють узгоджену діяльність щодо забезпечення економічної безпеки підприємства [1; 7; 14].

Розглядаючи механізм управління промислового підприємства, науковці [3; 5; 11; 13] вбачають сукупність управлінських, економічних, мотиваційних засобів поєднання інтересів підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища, що надає можливість забезпечити підприємству стійкий розвиток. Система управління промисловим підприємством передбачає наявність органів управління, комунікаційні канали, головну мету та набір цілей, стратегем, методів, технологій, інструментів, процедур, розпоряджень [13, с. 177].

Це дає можливість зазначити, що управління системою економічної безпеки в умовах конкурентної парадигми виступає частиною управління промисловим підприємством та спрямовується на цілі економічної безпеки підприємства, що направлені на своєчасне виявлення, запобігання, протидію та забезпечення від внутрішніх та зовнішніх загроз. Управління системою економічної безпеки промислового підприємства спрямовується на сприяння

стійкому економічному розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності, формування та нарощення його фінансового, кадрового, інтелектуально-інноваційного, виробничого та інших потенціалів, та одночасно створення системи захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз розвитку.

Отже, під управлінням системою економічної безпеки в умовах конкурентної парадигми слід розуміти сукупність цілеспрямованих дій, що засновані на концептуальному підході відповідно до функціоналів економічної безпеки, цілей із використанням відповідних методів та інструментарію управління, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку промислового підприємства в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз. Управління економічною безпекою промислового підприємства здійснює важелі організаційно-економічного управління.

Управління розвитком системи економічної безпеки підприємства в умовах конкурентної парадигми передбачає комплексне використання новітніх технологій, форм, методів, способів, креативних управлінських підходів для забезпечення функціонування економічної безпеки з метою протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам розвитку підприємства. При цьому при такому управлінні залучаються інформаційні, фінансові, організаційні та кадрові ресурси (рис. 1).

Рис. 1. Управлінський механізм розвитку системи економічної безпеки на промислових підприємствах в умовах конкурентної парадигми
Джерело: розроблено авторкою.

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми передбачає управління, що ґрунтується на таких принципах, як:

- ефективність, тобто впровадження обґрунтованих заходів щодо забезпечення системи економічної безпеки з урахуванням часу їх прийняття;

- доцільність, що передбачає те, що заходи та витрати на забезпечення системи економічної безпеки промислового підприємства повинні відповідати засадам раціональності витрат та отриманого від цього ефекту для функціонування підприємства, оскільки сама економічна безпека не є основною метою щодо діяльності промислового підприємства;

- координація, що передбачає забезпечення економічної безпеки стосовно всіх функціональних складових діяльності підприємства, серед яких фінансова, кадрова, технологічна, інноваційна, силова, кадрова та інші складові через взаємодію між різними підрозділами промислового підприємства, а також взаємодії із державними та приватними правоохоронними органами;

- відповідальність, що передбачає наявність відповідальності підрозділів забезпечення системи економічної безпеки за дії або бездіяльність при забезпеченні захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз промислового підприємства;

- безперервність, що передбачає безперервну роботу щодо збору, обробки та аналізу інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище для розробки своєчасних управлінських заходів протидії загрозам та нівелювання негативних їхніх проявів щодо функціонування промислового підприємства;

- законність, відповідно до якої повинна збиратися інформація про конкурентів та ринкові кон'юнктурні коливання, а також слідкувати законності дій щодо забезпечення власних інтересів;

- унікальність, що дає можливість промислового підприємству не тільки протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, а й мати конкурентні позиції на ринку за рахунок вчасно вжитих креативних управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства;

- адаптивність, що передбачає швидкі зміни як в управлінні, так і в самій системі економічної безпеки відповідно до трансформації та появи викликів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Для побудови ефективного механізму управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми необхідно враховувати особливості функціонування підприємства, його сферу діяльності, конкуренцію, розмір підприємства та стадію його життєвого циклу, виробничу структуру, інноваційну спрямованість, структуру управління на підприємстві, розвиток корпоративної культури, специфіку діяльності й розташування тощо.

Також ми погоджуємось із твердженням науковців, що управління економічною безпекою промислового підприємства має бути синхронізовано з політикою управління підприємством та його розвитком відповідно до мети, цілей, завдань, функцій та принципів і відповідно до побудови концепції управління економічною безпекою підприємства [2].

Управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми повинно бути спрямовано на вирішення таких завдань:

- розроблення чіткої ієрархічності шляхів уникнення можливих загроз та мінімізації впливу їхнього негативного прояву на функціонування промислового підприємства;

- запровадження та підвищення ролі інформаційно-аналітичної діяльності в роботі безпекових служб на підприємстві з урахуванням сучасних можливостей цифрових трансформацій та їх впровадження в систему безпеки та її управління;

- забезпечення конфіденційності та прозорості інформації щодо діяльності підприємства та можливих загроз його функціонування.

Управління економічною безпекою промислового підприємства повинно передбачати превентивні та реактивні заходи, а саме:

- превентивні, що дають можливість запобігати негативним наслідкам дії внутрішніх та зовнішніх загроз за допомогою постійного моніторингу та аналізу ринку та функціонування підприємства, перевірки контрагентів, технічного та інформаційного захисту;

- реактивні, передбачають впровадження в дію заходів захисту діяльності підприємства в результаті виникнення та дії внутрішніх та зовнішніх загроз діяльності промислового підприємства.

Висновки та пропозиції. У результаті дослідження доведено, що управління системою економічної безпеки промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми являється частиною загального управління підприємством, що відіграє ключову роль у забезпеченні передбачення, протидії та нівелювання впливу зовнішніх та внутрішніх загроз розвитку підприємства. Управління економічною безпекою промислового підприємства в умовах конкурентної парадигми повинно відповідати таким принципам, як ефективність, доцільність, координація, відповідальність, безперервність, законність, адаптивність та унікальність.

Подальших досліджень вимагають питання, пов'язані з розробкою та впровадженням стратегій управління економічною безпекою промислових підприємств, із урахуванням впливу на економічні процеси воєнних дій унаслідок нападу Російської Федерації на територію України та повоєнного відновлення економічних процесів в Україні.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва О. В. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі : монографія / О. В. Ареф'єва. – К. : ФОП Маслаков, 2019. – 342 с.
2. Бобиль В. В. Економічний розвиток промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності: європейський досвід та українські реалії [Електронний ресурс] / В. В. Бобиль, С. С. Дехтяр // Ефективна економіка. – 2021. – № 5. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/5.pdf.
3. Бобиль В. В. Трансформація економічної безпеки промислових підприємств в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс] / В. В. Бобиль, С. С. Дехтяр // Ефективна економіка. – 2020. – Вип. 7. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.20>.
4. Васильєв О. В. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв, В. І. Мейта // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2013. – Т. 14, № 2. – С. 138-145.
5. Вовк О. М. Управління розвитком системи економічної безпеки підприємства: теоретичне забезпечення / О. М. Вовк // Приазовський економічний вісник. – 2018. – № 6 (11). – С. 120-124.
6. Данченко О. Б. Стратегічне управління у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства: методичні положення щодо забезпечення / О. Б. Данченко, Ю. А. Поскрипко // Економіка та суспільство. – 2016. – Вип. 6. – С. 111-116.
7. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія / О. М. Ляшенко. – 2-ге вид., перероб. – К. : НІСД, 2015. – 348 с.
8. Небова М. І. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / М. І. Небова, Ю. В. Міронова. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.
9. Новик І. В. Проблеми та перспективи забезпечення економічної безпеки підприємства в Україні / І. В. Новик // Інфраструктура ринку. – 2020. – Вип. 43. – С. 228-233.
10. Тульчинська С. Вплив діджиталізації управлінських процесів на систему забезпечення економічної безпеки підприємства / С. Тульчинська, О. Солосіч, В. Чорній // Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – Вип. 9. – С. 54-58.
11. Тульчинська С. О. Актуальні проблеми підвищення прибутковості комунальних підприємств як фактору економічної безпеки / С. О. Тульчинська, О. С. Солосіч // Агросвіт. – 2019. – № 22. – С. 54-59.
12. Тульчинська С. О. Механізм оцінювання залучення інвестиційних ресурсів як засіб забезпечення економічної безпеки промислових підприємств : монографія / С. О. Тульчинська, Б. П. Чорній, С. В. Салоїд. – К., 2018. – 170 с.
13. Хіміч О. В. Система управління економічною безпекою підприємства / О. В. Хіміч // Вісник ОНУ імені І. І. Мечнікова. – 2020. – Т. 25. – Вип. 6 (85). – С. 176-180.
14. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : монографія / С. М. Шкарлет. – К., 2007. – 436 с.

REFERENCES

1. Arefieva, O. (2019). *Konkurentospromozhnist pidpriemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori* [Competitiveness of enterprises in the international digital space]. FOP Maslakov.
2. Bobyl, V.V., Dekhtiar, S.S. (2021). *Ekonomichnyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv v umovakh finansovoi nestabilnosti: yevropeyskyi dosvid ta ukrainski realii* [Economic development of industrial enterprises in conditions of financial instability: European experience and Ukrainian realities]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/5.pdf.

3. Bobyl, V.V., Dekhtiar, S.S. (2020). Transformatsiia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv v umovakh finansovoi nestabilnosti [Transformation of the economic security of industrial enterprises in conditions of financial instability]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 7. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.20>.
4. Vasyliiev, O.V., Meita, V.I. (2013). Formuvannia systemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu promyslovykh pidpriemstv [Formation of the economic security management system of industrial enterprises]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, 2, 138-145.
5. Vovk, O.M. (2018). Upravlinnya rozvytkom systemy ekonomichnoyi bezpeky pidpriemstva: teoretychne zabezpechennya [Management of enterprise economic security system development: theoretical aspects]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk – Priazovsky Economic Bulletin*, 6(11), 120-124.
6. Danchenko, O.B., Poskrypko, Yu.A. (2016). Stratehichne upravlinnia u sferi finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: metodychni polozhennia shchodo zabezpechennia [Strategic management in the field of financial and economic security of the enterprise: methodical regulations regarding provision]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and society*, 6, 111-116.
7. Liashenko, O.M. (2015). *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Conceptualization of management of economic security of the enterprise]*. NISD.
8. Nebova, M.I., Mironova, Yu.V. (2017). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]*. VNTU.
9. Novyk, I.V. (2020). Problemy ta perspektyvy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v Ukraini [Problems and prospects of ensuring the economic security of enterprises in Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 43, 228-233.
10. Tulchynska, S., Solosich, O., Chorniy, V. (2021). Vplyv didzhytalizatsii upravlinskykh protsesiv na systemu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The impact of digitalization of management processes on the system of economic security of the enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 9, 54-58.
11. Tulchynska, S.O., Solosich, A. (2019). Aktualni problemy pidvyshchennia prybutkovosti komunalnykh pidpriemstv yak faktor ekonomichnoi bezpeky [Actual problems of increasing the profitability of utilities as a factor of economic security]. *Ahrosvit*, 22, 54-59.
12. Tulchynska, S.O., Chornii, B.P., and Saloid, S.V. (2018). *Mekhanizm otsiniuvannia zaluchennia investytsiinykh resursiv yak zasib zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv [The evaluation mechanism of attracting investment resources as a means of ensuring the economic security of industrial enterprises]*.
13. Khimich, O.V. (2020). Systema upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [The economic security management system of the enterprise]. *ONU imeni I.I. Mechnikova – Herald of I. I. Mechnikov ONU*, 25(6(85)), 176-180.
14. Shkarlet, S.M. (2007). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: innovatsiynyy aspekt [Economic security of an enterprise: an innovative aspect]*.

Отримано 13.11.2022

UDC 330.1:338.2

Tatiana TkachenkoPhD in Economics, Associate Professor of Economics and Entrepreneurship
National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute” of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

E-mail: tatv1a@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2424-6123>Scopus Author ID: [57216484536](https://orcid.org/57216484536)**ADMINISTRATIVE MECHANISM OF THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM DEVELOPMENT IN INDUSTRIAL ENTERPRISES UNDER THE COMPETITIVE PARADIGM'S CONDITIONS**

The substantiation of the principles of management of the system of economic security of industrial enterprises in the conditions of the competitive paradigm has been carried out. It is substantiated that the system of economic security of the enterprise makes it possible to develop and implement the necessary strategies for the development of the enterprise, to level the influence of internal and external threats, to maintain and increase the level of competitiveness in the market. It is proven that the management of the economic security system in the conditions of a competitive paradigm is a part of the management of an industrial enterprise and is aimed at the economic security goals of the enterprise, which are aimed at timely detection, prevention, countermeasures and protection against internal and external threats. The management of the system of economic security of an industrial enterprise is aimed at promoting sustainable economic development of the enterprise, increasing its competitiveness, forming and increasing its financial, personnel, intellectual-innovative, production and other potentials, and at the same time creating a system of protection against external and internal threats to development. Management of the economic security of an industrial enterprise in the conditions of a competitive paradigm involves management based on such principles as: efficiency, expediency, coordination, responsibility, continuity, legality, uniqueness and adaptability. Management of the economic security of an industrial enterprise in the conditions of a competitive paradigm should be aimed at solving such tasks as: first, developing a clear hierarchy of ways to avoid possible threats and minimize the impact of their negative manifestation on the functioning of an industrial enterprise; secondly, introducing and increasing the role of information and analytical activities in the work of security services; thirdly, ensuring the confidentiality and transparency of information regarding the company's activities.

Keywords: economic security; system; management; competitive paradigm; enterprise development.

Fig.: 1. **References:** 14.